

ANJA KARKKU-HOHTI:
TAITEESTA JA TAITEILIJAN TYÖSTÄ
Tiivistelmä Noormarkussa 7. päivänä elokuuta
1984 tehdystä haastattelusta.

SUOMEN TAIDEAKATEMIAN KOULUSSA

Taideakatemia opiskeluvuosista täytyy sanoa, että enemmän kuin varsinainen opetus tekivät minuun vaikutuksen akatemian opettajat persoonallisuuksina. Tapani Raittila opetti elävän mallin piirtämistä ja Sam Vanni sommittelua ja taidemaalauksia. Heidän henkinen olemuksensa, heidän persoonallisuutensa ja heidän tapansa opettaa sekä heidän näkemyksensä eri asioista olivat varmasti parasta mitä koulusta oli mahdollista saada.

Opetus oli tuolloin aivan traditionaalinen. Alkuun piirrettiin lähinnä kipsimalleja ja kehitettiin tuolloin teknisiä valmiuksia sekä muodon ja suhteiden tajua. Ensimmäiseen vuoteen liittyivät materiaaliopinnot. Taidehistorian lisäksi pyrittiin koulussa antamaan myös teoreettisia valmiuksia.

Erityisesti on mieleeni jäänyt Tapani Raittilan tapa piirtää, hän korosti viivan herkkyyttä. Opettajan henkilökohtainen ote ja käsiala on varmaankin kaikkialla korostunut ja näkynyt oppilaisissa ja niin se näkyi meissäkin. Opettaja teki oppilaisiinsa suuren vaikutuksen. Nämä seurasivat annettuja vihjeitä ja viitoitettua polkua varsin pitkälle. Kun seuraavana vuonna opettajaksi tuli Sam Vanni sai viivalinja lujemman otteen. Töiden tyyli muuttui. Mukaan tulivat piirtäminen ja abstrahointi. Vanni antoi myös hyvin vankan perustietouden sommittelun periaatteista.

Taideakatemia aika on jälkeen päin ajatellen varsin lyhyt. Siellä sai kuitenkin lähtökohdat työskentelylle ja näki sen tien alun, jota tuli seurata. Opiskelun on jatkettava koulun jälkeen. Pelkästään akatemian oppien varassa ei voi kuvitella pitkälle pääsevänsä. Se on teknisen ja psykologisen valmentautumisen ja henkisen kehittymisen aikaa.

PERUSELEMENTIT

Olisi hyvin romanttista kuvitella, että tilakokemukseni ja tilaan liittyvät tuntemukseni perustuvat siihen, että olen elänyt lapsuuteni suurissa pappiloissa. Ennen niissä oli valtavasti tilaa; kun kaikki ovet avattiin oli mahdollista nähdä rakennuksen päästä aina vastakkaiseen päähän asti. Toinen mahdollinen vaikuttaja on Pohjanmaan maisema; se oli minun lapsuuteni näkymää. Tavas on siellä niin suuri ja se yhtyy jossain kaukana pellon reunan. Minulla on voimakas mieltymys suuriin tiloihin, erityisesti suuriin sisätiloihin. Niissä syntyy turvallinen ja levollinen tunne, jonka koen samalla hyvin arvokkaana.

Minä koen itselleni läheiseksi ja samalla myös hyvin arvokkaiksi luonnon ja siinä erityisesti sen korkeat pystytilat. Nousevana suuntana pystysuora on ehdottoman juhlava. Siihen liittyy pyrkimys ylöspäin, joka antaa vaikutelman jostain merkittävästä jopa voimakkaastakin.

Tilakokemus aiheeseen tutustuessa on tärkeä, mutta yhtäläisesti tärkeäksi koen tilan esittämisen töissäni. Minulla on ollut aina selvä pyrkimys tilatunnon luomiseen olipa tila sitten voimakkaampi tai muille teoksen elementeille alistetussa asemassa. Tila on yksi kuvataiteen peruselementeistä muodon ja värin ohella. Neljäs keskeinen elementti on liike, joka usein esiintyy erilaisina rytmieinä.

Muoto

Tilan käsitteeseen liittyy olennaisesti muoto. Se on ollut minulle tärkeä aivan lapsuudesta saakka. Tietoisesti en ole asiaa pohtinut, mutta minusta tuntuu, että muutamaa hairahdusta lukuunottamatta olen töissäni pyrkinyt aina hyvin selkeään tilaan ja muotoon. Muodon on oltava aina jäsenneilty.

Maalattessani minä aivan kuin tunnustelen silmilläni kohteen muotoa. Minä saan siitä erilaisia elämyksiä, jopa suoranaista mielihyvää. Jotkut muodot saattavat muodostua minulle hyvin läheisiksi. Saatan kokea ne hirvittävän tärkeinä. Ne ovat merkityksellisiä, kauniita tai yleensä vain muotoja, jotka ovat mielenkiintoisia ja tyydyttävät näin visuaalisia tarpeitani.

Jossakin yhteyksissä muodot hahmottuvat teoksessa liikkeeksi tai liikesarjoiksi. On olemassa myös muotoja, jotka ovat tavallaan aivan perusasioita ihmiselle ja ne jäävät näin muodoiksi. Eräs tällainen on pallon muoto. Se on eräs tärkeimmistä muotohahmoista, mitä ihmisellä on ja jonka hän vahvasti kokee.

Muodon ohella taideteoksessa on pyrittävä ajattelemaan kaikkia niitä elementtejä, joiden varassa teos on. Minä en voi suhtautua samalla tavalla abstraktiin muotoon kuin muotoon, joka on aina merkinnyt minulle sisältönsä kautta jotain tärkeää. Kun ajatellaan puhdasta pallomuotoa niin huomaa, että suhde johonkin arkipäiväiseen figuuriin on minulla aivan toisenlainen. Matemaattinen pallomuoto on tuntematon — jokapäiväiseen esineeseen ihmisellä muodostuu aina jonkinlainen suhde.

Rytmit

Se suhde, mikä syntyy taiteilijan ja teoksen mallina olevan esineen tai kohteen välille vaikuttaa selvästi muodon käsittelyyn. Tuttu esine tai asia aiheuttaa monenlaisia tuntemuksia ja assosiaatioita. Minulla itselläni on aina ollut hyvin voimakas taipumus luoda esineille omaa elämää. Minusta tuntuu, että kullakin ympäristöni esineestä on oma historiansa, oma elämänsä, jonka aikana esineet ovat kokeneet monenlaista yhtä lailla kuin ihmisenkin. Eri vaiheet ja tapahtumat piirtävät esineeseen omat jälkensä, jotka näkyvät kulumisena tai muuttumisena ja luovat sille oman persoonallisuuden.

Tunnelmaa välittävien taiteellisten elementtien valinta ja käyttö on suurelta osalta hyvin intuitiivista. Maalauksen keinoilla, liikkeellä ja rytmeillä on tietynlainen yhteys kuvattavaan ja siihen kuvasisältöön, jopa pyrin luomaan. Usein valinta on spontaani ja riippuvainen suhteestani kuvattavaan kohteeseen. Toisaalta taiteilijan on työskenneltävä aina kokonaisvaltaisesti ja tietoisena käyttämiensä keinojen mahdollisuuksista.

Jälkeen päin ajatellen olen huomannut, että töilleni on ominaista varsin usein hyvin levollinen rytmi ja poljento. Se muodostaa maalauksen perustan. Tähän liittyen rytmit, kontrastit ja käytettyjen kuvaelementtien luonne paikoitellen muuttuvat. Joissain kohdin rinnastukset ja muutokset saattavat luoda voimakkaitakin jännitteitä.

Taideakatemiaan opiskeluaikoihin tehdystä miestä esittävästä luonnoksesta näkyy, miten viiva opiskelun kuluessa selvästi lujitui ja muuttui määrätietoiseksi sekä selkeäksi.

Väri

Ihmiset näkevät värit ja värisävyt hyvin eri tavalla ja liittävät niihin erilaisia merkityksiä riippuen henkilökohtaisista elämyksistä ja kokemuksista. Ilmeistä on, että suhtautuminen väriin on hyvin kokemuksellista. Mitä enemmän tietoisuus värien merkityksellisyydestä ihmisille kasvaa sitä enemmän ne varmasti ovat vaikuttamassa inhimillisessä kulttuurissa.

Kylmä — lämmin suhdeparilla on aina ollut hyvin suuri merkitys ja se jakaa edelleenkin voimakkaasti värikäsityksiä. Minusta tuntuu, että tietty lämpimyyden — jos asiaa voidaan aivan karkeasti yleistää — on ihmisille läheisempää kuin kylmien värien ryhmä. Tosin esimerkiksi sininen on rikas väri, jossa tuntuu olevan jokaiselle jotakin. Sen väriskaala näyttää kiinnostavan sangen monia ja ainakin lämpimissä sävyissä se on sangen suosittu.

Luulen, että ihmisten suhtautuminen väriin on hyvin tarkoitushakuista. Esimerkiksi käsitys, että sininen on kylmä ja etäinen väri on opittu jostain; luonnon järjestyksestä on helppo vetää yhteydet tällaisiin käsityksiin. Kokemuksen mukaan varjot ovat sinisiä. Talvella, jolloin on kylmä hallitsevana värinä on sininen. Varsin pitkälle uskon, että värikäsitykset liittyvät ihmisen kokemusmaailmaan ja hyvin varhain saataviin vaikutelmiin. Väreillä itsellään ei ole niitä ominaisuuksia, joita niihin liitetään.

Taidemaalarinakaan ei ole mahdollista arvioida tarkkaan niitä vaikutuksia, joita värillä katsojaan on. Värin sanoma on aina hyvin subjektiivinen. Mikään hyvä informaatiiväline se ei ole, mutta informaatiota se välittää sekä tahallisesti että tahattomasti.

Maalaukseen liittyy lukuisia erilaisia vaikutelmia, jotka kukin katsoja tulkitsee omalla tavallaan omien mahdollisuuksiensa mukaan ja kulttuuripiiristään riippuvaisena. Myös väri on aina yhteydessä toisiin väreihin. Kaikki se, miten väri eri yhteyksissään maalauksessa toimii on katsojalle enemmänkin merkityksellistä kuin väri itse sinänsä.

Joku katsoja saattaa sanoa minulle, että hän rakastaa työtäni koska siinä on niin ihana sininen väri. Hän on ehkä löytänyt yhden värin maalauksesta mutta ei ole tiedostanut, että se nimenomainen väri, johon hän on ihastunut johtuu kaikkien värien koloristisesta yhteisvaikutuksesta. Itse pidän työskennellessäni kaikkein tärkeimpänä värien kokonaisvaikutusten summaa. Mikään väri sinänsä ei ole merkityksellinen.

Yhteisvaikutus

Minulla tuntuu olevan voimakas kontrastihakuisuus kun käytän eri elementtejä ja erityisesti värejä. Valöörikontrastien käyttö on minulle läheistä ja erityisesti se tuntuu liittyvän horisontaali-vertikaalisuuntiin. Minä pyrin katkaisemaan ylöspäin nousevan liikkeen ja liittämään sen maahan lämpöisillä väreillä, erityisesti maaväreillä, okralla, umbralla jne. Ilmeisesti minulla on vahva taipumus maahan kiinnittymiseen. Vertikaalisuunnat ovat seikkailua, halua katsoa mitä niihin liittyy.

TEOS JA TEKIJÄ

Maalatessani minä en koe välittävänä kenellekään mitään sanomaa; minä en kommunikoi katsojan vaan sen kuvan kanssa, jota teen. Taulu on minulle ystävä tai vihemies; se voi olla minun lapseni tai rakastettuni. Minulla on suhde tauluun ja sillä on miinuun. Maalaus on minulle arvo sinänsä.

Erityisen läheiseltä maalaus minusta tuntuu silloin, kun teen suuria tauluja. Useimmiten aloitan niin, että taulun pohja on lattialla pitkällään. Minä olen tällöin maalauksen ympärillä ja koen hallitsevani sitä koko vartalollani; minulla syntyy teokseen hirtittävän vahva suhde. Taulusta muodostuu hyvin läheinen olento. Maalaamista voidaan verrata tilanteeseen, jolloin lapsi on syntynyt, mutta siltä ei ole katkaistu vielä napanuoraa. Varsinainen työprosessin luonne vaihtelee joka kerran ja on aina erilainen. Maalaaminen saattaa olla ajoittain hyvinkin myrskyisää, ajoittain laimeaa, jopa pinnallistakin.

Työtä on hyvin vaikea arvioida siinä vaiheessa kun se on tullut valmiiksi. Suhde uuteen maalaukseen on vielä liian voimakas. Edelleen elävät ne odotukset ja luulot, joita teokselle on asetettu — ehkäpä se väärinymmärryksenkin, joka on saattanut syntyä.

Teosta voi arvostella itsenäisenä olentona vasta siinä vaiheessa kun siihen on saanut vähän välimatkaa. Kun taulu on valmistunut suhteeni siihen aivan kuin loppuu. Minä menetän sen ja

se kuolee. Loppu on hyvin tuskainen. Tämän jälkeen taulu aloittaa toivottavasti uuden suhteen jonkun toisen henkilön kanssa.

Teos ja yleisö

Suhteeni taideteokseen sen valmistumisen aikana on ilmeisesti niin voimakas, että maalauksen myöhempi katsoja, sanoman vastaanottaja on jäänyt vähemmälle. Katsojalla on vapaat kädet ottaa vastaan kaikki se, mitä hän tarvitsee ja siinä muodossa kuin hän haluaa ottaa vastaan. Hänen saamaansa informaatiota tai teoksen tekemää vaikutusta minun on vaikea arvioida. Hirtittävän merkityksellisiä ne eivät minulle ole olleet; selvää tietoisesti hahmoteltua informaatiota en ole halunnut välittää. Minä en koe olevani tiedottaja.

Tuotantoni on suurelta osalta figuratiivisia töitä. Siitä huolimatta luulen, että voimakkaimmin pyrin töissäni vaikuttamaan vastaanottajaan värien käytön avulla. Päämääräni eivät ole selkeän tietoisia, vaan lähinnä olen halunnut kertoa itselleni jotain. Maalauksen lähtökohtana on useinkin matemaattinen sommittelurakenne, jonka päälle kokoon emotionaalisista lähtökohdista erilaisia elementtejä aivan kuin lehdistö lakeutuu puun oksille. Työskentely on useinkin hyvin vaistonvaraista enkä pysty analusoimaan sitä sen tarkemmin. Luulen, että myös saamani palaute liittyy nimenomaan väreihin.

Neljännesvuosisata taiteilijan työtä

Minä luulen, että maalaamiseen liittyvät perusasiat ovat näinä vuosina minulle hahmottuneet. Kuitenkin jatkuvasti esille nousee uusia — hirtittävän monia uusia — kysymyksiä. Kun koet vastanneesi yhteen kysymykseen on se herättänyt esille lukuisia uusia. Itseasiassa tässä on myös taiteilijan työn mielekkyys. Vaikeudet muuttuvat jatkuvasti erilaisiksi ja ylläpitävät kiinnostusta sekä kannustavat hakemaan vastausta.

Voi olla myös niin, että joku peruskysymys nousee jatkuvasti uudelleen pintaan, mutta joka kerran uudessa muodossa. On vaikea vastata siihen kuinka paljon työskentelyssä kerta toisensa jälkeen vastaa samoihin ongelmiin. Taiteilija pyörii loppujen lopuksi koko ajan oman tekemisensä ympärillä ja vastaa entisiin kysymyksiin. Toivottavasti muodostunut kehä on kuitenkin spiraali, jossa jokaisella kierroksella on myös menty hiukan eteenpäin.

Kulttuurin siirtämisen kannalta taide on ihan olennainen asia. Kaikki taiteilijat ovat kulttuurin siirtäjiä ja jatkajia vuosikymmenestä ja vuosisadasta toiseen. Ihmisen kulttuurikehityksessä taide on perusasioita ja taiteilijan työ on sen vuoksi tärkeää. Eri asia on kuinka yleisö taiteeseen suhtautuu. Se, jolla on toisenlaiset arvostukset elämässä ei välttämättä pysty näkemään taiteilijan työn tärkeyttä.

Taiteilijan tulisi tuottaa niin merkittävää taidetta, että työ kertoisi katsojalle mitä taiteesta voi saada irti. Ihmisen tunteet peilautuvat taulussa; hän näkee siinä oman kuvansa. Katsojan tulisi nähdä taideteoksessa ihmiskunnan elämisen ja kokemisen merkit.

ANJA KARKKU-HOHTI

Noormarkkulainen taiteilija Anja Karkku-Hohti on jo kauan ollut näkyvä persoonallisuus satakuntalaisessa kuvataide-elämässä. Hän on osallistunut ahkerasti näyttelyihin sekä toiminut aktiivisesti kuvataiteen ja kulttuurin puolesta eri järjestöissä.

Anja Karkku-Hohdin näyttely liittyy Porin taidemuseon järjestämien näyttelyiden sarjaan, jonka avulla museo on esitellyt satakuntalaisia kuvataiteilijoita. Useimmat näyttelyn teoksista kuuluvat yksityisille henkilöille tai yhteisöille. Lainaamalla ystävällisesti teoksensa he ovat mahdollistaneet näyttelyn järjestämisen.

Näyttelyn yhteydessä Porin taidemuseo aluemuseotoimintaan liittyen inventoi saatavilla olevan osan taiteilijan tuotannosta. Koottu haastattelu- ja asiakirja-aineisto on sijoitettu taidemuseoon Satakunnan kuvataiteen keskusarkistoon. Tallennettu aineisto sisältää mm. taiteilijan luonnoslehtiöistä ja henkilökohtaisesta lehtileike- ja asiakirjakokoelmasta kuvatut mikrofilmit.

ANJA KARKKU-HOHTI

Maalauksia vuosilta 1957—1984
Porin Taidemuseossa 5.10.—4.11.1984